

I

(Rezolucje, zalecenia i opinie)

REZOLUCJE

EUROPEJSKI KOMITET EKONOMICZNO-SPOŁECZNY

552. SESJA PLENARNA EKES-U (+ WIDEOKONFERENCJA INTERACTIO), 10.6.2020–11.6.2020

Rezolucja „Propozycje EKES-u dotyczące odbudowy i naprawy gospodarczej po kryzysie związanym z COVID-19: »UE musi kierować się zasadą wspólnoty dzielącej ten sam los«” na podstawie prac podkomitetu ds. odbudowy i naprawy gospodarczej po zakończeniu pandemii COVID-19

(2020/C 311/01)

Sprawozdawcy: **Petr ZAHRADNÍK (Gr. I)**

Stefano PALMIERI (Gr. II)

Jan DIRX (Gr. III)

Na sesji plenarnej w dniach 10 i 11 czerwca 2020 r. (posiedzenie z dnia 11 czerwca) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 221 do 0 – 6 osób wstrzymało się od głosu – przyjął następującą rezolucję:

1. Wprowadzenie

1.1. EKES z zadowoleniem przyjmuje i popiera propozycje Komisji Europejskiej dotyczące planu Next Generation EU i ogólnego budżetu UE na lata 2021–2027. W niniejszej rezolucji przedstawiamy cele, jakie powinny naszym zdaniem przyświecać propozycjom dotyczącym naprawy gospodarczej i odbudowy po kryzysie związanym z COVID-19. Kluczowe są dla nas następujące cztery punkty:

1.2. EKES jest przekonany, że będziemy w stanie skutecznie przezwyciężyć skutki kryzysu związanego z COVID-19 tylko wtedy, gdy towarzyszyć temu będzie transformacja naszego społeczeństwa: musimy skupić się zarówno na odbudowie, jak i na naprawie gospodarczej. Nie możemy po prostu przywrócić tego, co istniało w przeszłości: zamiast tego musimy dokonać restrukturyzacji i osiągnąć poprawę w stosunku do stanu poprzedniego. Zdaniem EKES-u restrukturyzacja i poprawa będą musiały opierać się na zasadach leżących u podstaw wszystkich naszych działań, a mianowicie na ochronie praw człowieka i praw socjalnych, wartości demokratycznych i praworządności, uwolnieniu pełnego potencjału jednolitego rynku, realizacji celów zrównoważonego rozwoju, stworzeniu gospodarki o obiegu zamkniętym i osiągnięciu neutralności klimatycznej w UE najpóźniej do 2050 r. Musimy również zapewnić dobre rządy i demokratyczną rozliczalność. Konieczne jest również zrozumienie, dlaczego niektóre grupy społeczne okazały się bardziej podatne na zagrożenia podczas kryzysu, zarówno jeśli chodzi o niewystarczającą ochronę przed zarażeniem, jak i o utratę środków do życia. Należy również podjąć działania, by ograniczyć pogłębianie się tego rodzaju podatności w przyszłości.

1.3. Proces europejskiego semestru będzie odgrywał coraz istotniejszą rolę w monitorowaniu i ocenie działań podejmowanych w ramach Next Generation EU. W tym kontekście EKES uważa, że należy postrzegać partnerów gospodarczych i społecznych oraz organizacje społeczeństwa obywatelskiego jako podmioty odgrywające istotną rolę w tym procesie.

1.4. W ramach tego nowego procesu naprawy gospodarczej i odbudowy EKES ma nadzieję, że nadchodząca konferencja w sprawie przyszłości Europy będzie okazją do wzmocnienia i pogłębienia struktury instytucjonalnej UE oraz do rzeczywistej odnowy unijnego projektu, tak by był on w stanie sprostać wyzwaniom nadchodzących dziesięcioleci.

1.5. Inwestycje dokonane w ramach krótkoterminowego bodźca ekonomicznego powinny być albo neutralne dla strukturalnej transformacji gospodarki europejskiej w kierunku osiągnięcia zerowego poziomu emisji zanieczyszczeń, przywrócenia różnorodności biologicznej i osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 r., albo powinny tę transformację przyspieszyć.

1.6. Czynnikiem umożliwiającym przeprowadzenie reform gospodarczych i społecznych będzie udział wszystkich obywateli za pośrednictwem organizacji reprezentujących partnerów społecznych i społeczeństwo obywatelskie. Państwa członkowskie i UE muszą zatem dopilnować, by nikt nie został pominięty w tym złożonym procesie.

1.7. Co najważniejsze, jednym z głównych wniosków, jakie można wyciągnąć z kryzysu związanego z COVID-19 jest konieczność wzmocnienia systemów opieki zdrowotnej w prawie każdym kraju europejskim poprzez utworzenie „europejskiej unii zdrowotnej”.

2. Kryzys związany z COVID-19: zewnętrzny szok symetryczny dla UE mający różne skutki w różnych państwach członkowskich UE

2.1. Kryzys związany z COVID-19 i jego skutki dla UE

2.1.1. Chociaż w momencie sporządzania niniejszej rezolucji ocena pełnego wpływu pandemii COVID-19 byłaby przedwczesna, już teraz jest jasne, że mamy do czynienia z najgorszym wstrząsem ekonomicznym, jaki dotknął gospodarki europejskie od czasu II wojny światowej. Droga do naprawy gospodarczej będzie prawdopodobnie długa i wyboista. Prognozy Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW) i Komisji Europejskiej potwierdzają, że kryzys ten dotknął w różnym stopniu wszystkie państwa członkowskie UE ⁽¹⁾ i doprowadził do zakwestionowania nie tylko naszych wzorców zachowań, ale również naszych modeli produkcji, konsumpcji i zatrudnienia.

2.1.2. Kryzys ten ma charakter poważny, gdyż dotknął UE w czasach wielkiej słabości gospodarczej i politycznej. Niektóre kraje odczuwają jeszcze negatywny wpływ poprzedniego kryzysu gospodarczo-finansowego (2008–2010), a ich gospodarki są nadal dosyć wrażliwe, niestabilne i podatne na wstrząsy. Podobnie niektóre grupy społeczne, nawet w bogatszych państwach członkowskich, nie przewyżczyły jeszcze skutków ostatniego kryzysu gospodarczego. Dotyczy to na przykład osób z niepełnosprawnością ⁽²⁾. Ponadto kryzys ten ma miejsce w kluczowym dla UE momencie, a mianowicie w okresie przechodzenia w kierunku gospodarki cyfrowej, wrażliwej na zrównoważenie gospodarcze, środowiskowe i społeczne.

2.1.3. Kryzys ten ma zakłócający wpływ na gospodarkę i społeczeństwo, w związku z czym priorytetem numer jeden jest przywrócenie naszego życia, naszych systemów gospodarczych, społecznych i środowiskowych oraz naszych organizacji do „nowej normalności” za pomocą całego zestawu działań i strategii politycznych.

2.1.4. Kryzys będzie testem warunków skrajnych dla całej Unii Europejskiej, dla naszego systemu gospodarczego i modeli społecznych oraz dla naszych wartości i naszej demokracji.

2.2. Skutki gospodarcze

2.2.1. W przeciwieństwie do poprzedniego kryzysu, tym razem doszło do natychmiastowego, całkowitego zablokowania wielu rodzajów działalności, co doprowadziło do gwałtownego spadku produkcji, szybkiego wzrostu bezrobocia i pogorszenia standardów życia (zmniejszenie realnych dochodów, niepewność zatrudnienia, ograniczona mobilność), a także do drastycznego obniżenia obrotów w handlu zagranicznym – zarówno wewnątrz UE, jak i z państwami trzecimi – oraz do gwałtownego pogorszenia wskaźników finansów publicznych.

⁽¹⁾ Georgiewa, C., 2020, *The Great Lockdown: Worst Economic Downturn Since the Great Depression* [Wielka blokada: największe spowolnienie gospodarcze od czasów wielkiej depresji] Komunikat prasowy MFW nr 20/98.

⁽²⁾ Dane statystyczne uzyskane w ramach europejskiego badania dochodów i warunków życia (EU SILC) wskazują na wzrost ubóstwa i wykluczenia społecznego osób z niepełnosprawnością w latach 2010–2018 w Estonii, Luksemburgu, Niemczech, Szwecji, Irlandii, Czechach, na Litwie, we Włoszech, w Niderlandach, na Malcie i w Hiszpanii.

2.2.2. Według dostępnej analizy dotyczącej wpływu kryzysu związanego z pandemią COVID-19 na wzrost gospodarczy, która przewiduje spadek wzrostu PKB o około 8 %⁽³⁾, globalne bezrobocie wzrosłoby o 24,7 mln osób, a niepewność zatrudnienia dotknęłaby od 13 do 36 mln miejsc pracy⁽⁴⁾. Oczekuje się, że stopa bezrobocia w UE wzrośnie z 6,7 % (2019 r.) do 9,0 % (2020 r.)⁽⁵⁾. Kryzys ten stanowi również poważne wyzwanie dla: (i) systemu małych i średnich przedsiębiorstw, które stanowią podstawę europejskiego systemu produkcji; (ii) konkurencyjności systemu dużych przedsiębiorstw europejskich; (iii) samego przetrwania niektórych sektorów gospodarki, takich jak branża hotelarsko-gastronomiczna, turystyka, transport i kultura.

2.2.3. Szacunki na 2021 r.⁽⁶⁾ są znacznie bardziej optymistyczne i przewidują warunkowe ożywienie gospodarcze, które będzie jednak zależało od następujących parametrów: środki ograniczające zostaną już zniesione; pandemia pozostanie pod kontrolą; bezprecedensowe środki monetarne, fiskalne i regulacyjne przyjęte przez państwa członkowskie i UE okażą się skuteczne w łagodzeniu bezpośrednich gospodarczo-społecznych skutków kryzysu oraz ograniczaniu długotrwałych szkód w stosunkach gospodarczo-społecznych i globalnych łańcuchach wartości.

2.2.4. Z punktu widzenia UE jednolity rynek został praktycznie sparaliżowany. Ponadto pakiety kryzysowe przyjęte przez państwa członkowskie spowodowały ryzyko powstania nierównych warunków działania i należy pilnie zająć się tą kwestią. Gwałtownie wzrosła niepewność co do przyszłych inwestycji, a wiodące wskaźniki, takie jak wskaźnik PMI (Purchasing Managers Index) czy też wskaźnik zaufania przedsiębiorstw i konsumentów, spadły do rekordowo niskiego poziomu.

2.2.5. W związku z tym największe reperkusje gospodarcze i społeczne zostaną prawdopodobnie odnotowane w drugim kwartale tego roku, w zależności od stopnia intensywności odczuwania skutków przez różne sektory. W drugiej połowie 2020 r. możemy spodziewać się pewnego ożywienia gospodarczego, chociaż może się to różnie przejawiać w poszczególnych krajach.

2.2.6. Co ważniejsze jednak, obecny wstrząs całkowicie przerwał i zmienił nasze zwyczajowe modele i schematy stylu życia. W ramach procesu naprawy gospodarki i jej ponownego uruchomienia należy skupić się nie tylko na odzyskaniu poprzednich wyników gospodarczych, ale – co jest może pilniejsze i ważniejsze – na dostarczeniu nadziei i szansy na dostosowanie naszego życia do „nowej normalności”, w tym do pełnej zgodności z zasadami zrównoważonego rozwoju.

2.3. Skutki społeczne

2.3.1. COVID-19 będzie miał daleko idący wpływ na sytuację na rynku pracy. Wirus i wynikające z niego wstrząsy gospodarcze nie tylko powodują silne obawy o zdrowie pracowników oraz ich rodzin, ale wpływają na świat pracy pod trzema kluczowymi względami: 1) liczby miejsc pracy (chodzi tu zarówno o bezrobocie, jak i o niepełne zatrudnienie); 2) jakość pracy; oraz 3) skutki dla określonych grup, które są bardziej narażone na niekorzystną sytuację na rynku pracy. Niektóre kategorie pracowników są bardziej dotknięte tym problemem niż inne, ponieważ nie mają siatki bezpieczeństwa socjalnego: młodzi ludzie znajdujący się w niepewnej formie zatrudnienia, starsi pracownicy, pracownicy z niepełnosprawnością, kobiety z racji tego, że są one nadreprezentowane w najbardziej dotkniętych sektorach lub dlatego, że pozostają w domu, aby opiekować się członkami rodziny, osoby pracujące na własny rachunek lub za pośrednictwem platform internetowych, nisko uposażeni pracownicy, pracownicy migrujący oraz osoby określane jako „niewidzialne”, czyli wykonujące pracę nierejestrowaną. Prawdopodobnie również ubóstwo pracujących znacznie się zwiększy⁽⁷⁾.

2.3.2. Ochrona zatrudnienia i dochodów wszystkich pracowników jest priorytetem i musimy kształtować dzisiejszą politykę, mając na względzie perspektywę długoterminową. UE potrzebuje silnej europejskiej strategii na rzecz społecznej naprawy i odbudowy na poziomie unijnym i krajowym, przy aktywnym zaangażowaniu partnerów społecznych w celu ożywienia gospodarki, zabezpieczenia praw pracowników i zapewnienia dobrobytu dla wszystkich. Konieczne są głębsze reformy instytucjonalne i w różnych dziedzinach polityki w celu wzmocnienia ożywienia gospodarczego i budowania odporności dzięki solidnym i powszechnym systemom ochrony socjalnej, które mogą działać jako automatyczne stabilizatory gospodarcze i społeczne w obliczu kryzysów. Pomoże to również odbudować zaufanie do instytucji i rządów.

⁽³⁾ Komisja Europejska, DG ECFIN.

⁽⁴⁾ Międzynarodowa Organizacja Pracy, marzec 2020 r., *COVID-19 and the world of work: Impact and policy responses* [COVID-19 i świat pracy: wpływ i odpowiedzi w zakresie polityki].

⁽⁵⁾ Komisja Europejska, Prognoza gospodarcza z wiosny 2020 r. Dokument instytucjonalny nr 125. Maj 2020 r.

⁽⁶⁾ Komisja Europejska, DG ECFIN.

⁽⁷⁾ Badania przeprowadzone przez Eurofound na temat warunków życia i pracy w czasie COVID-19 (pierwsze ustalenia z kwietnia 2020 r.) wskazują, że ze względu na gospodarcze implikacje kryzysu pandemicznego związanego z COVID-19, więcej gospodarstw domowych znajduje się pod finansową presją niż przed rozpoczęciem kryzysu. Blisko połowa respondentów (47 %) wskazuje, że ich gospodarstwo domowe ma problem, aby związać koniec z końcem. 90 % respondentów, którzy na trwałe utracili swą pracę podczas kryzysu, zgłosiło, że sytuacja finansowa ich gospodarstwa domowego uległa pogorszeniu, 44 % z nich nie ma żadnych oszczędności, a 35 % ma jedynie wystarczające oszczędności do tego, aby utrzymać swój obecny poziom życia przez trzy miesiące.

2.3.3. Dwu- i trójstronny dialog społeczny między rządami a organizacjami pracowników i pracodawców jest kluczowym narzędziem opracowywania i wdrażania zrównoważonych rozwiązań, poczynając od szczebla społeczności po poziom globalny. Wymaga to silnych, niezależnych i demokratycznych organizacji partnerów społecznych.

2.3.4. Należy zwrócić szczególną uwagę na to, by nie dopuścić do wychodzenia z kryzysu wedle dwóch prędkości, jak miało to miejsce w przypadku ostatniego kryzysu. Należy udzielić wsparcia wszystkim grupom, by móc wspólnie wyjść z kryzysu i by grupy społeczne podatne na zagrożenia nie musiały cierpliwie czekać na osiągnięcie tej samej poprawy w zakresie zatrudnienia i poziomu życia, co reszta społeczeństwa. Dotyczy to w szczególności ludzi młodych, osób z niepełnosprawnością, osób wywodzących się z mniejszości etnicznych, a także migrantów i uchodźców.

2.3.5. Należy również zwrócić szczególną uwagę na grupy znajdujące się poza rynkami pracy, które już doświadczają ubóstwa, oraz na nowe grupy dotknięte ubóstwem, których liczba ma wzrosnąć, i podjąć w ich sprawie stosowne działania. Istnieje ryzyko dalszej marginalizacji tych grup, czemu towarzyszyć będzie wiele kwestii społecznych i zdrowotnych.

2.3.6. Organizacje społeczeństwa obywatelskiego same znajdują się wśród ofiar nierówności i słabości obecnego systemu. Ich obecne i przyszłe możliwości reagowania na potrzeby są podważane ze względu na często ograniczone i zmienne zasoby. Należy temu zaradzić poprzez zapewnienie mechanizmów finansowania organizacji społeczeństwa obywatelskiego.

3. Ocena reakcji UE na kryzys związany z COVID-19

3.1. Środki nadzwyczajne

3.1.1. Obecnie w Europie (i porównywalnie na całym świecie) pandemia COVID-19 określa wszystkie parametry naszego życia, w tym działalność gospodarczą, organizację i systemy. Zestaw instrumentów związany z gospodarką i polityką gospodarczą jest w pełni podporządkowany skutecznemu rozwiązaniu kryzysu i istotnemu przyczynieniu się do jego zakończenia. Niemniej nawet w obecnym krytycznym okresie należy zadbać o to, by:

- uruchomione źródła finansowe były skutecznie wykorzystywane i odpowiednio ukierunkowane, w zależności od potrzeb,
- wszystkie kwalifikujące się podmioty (osoby fizyczne, firmy i przedsiębiorstwa, organizacje nienastawione na zysk, dostawcy usług publicznych itp.), które zostały dotknięte pandemią, otrzymały godziwą rekompensatę,
- gospodarka była gotowa do ponownego uruchomienia po zakończeniu pandemii, przy jednoczesnym wyciągnięciu wniosków z obecnej pandemii odnośnie do kwestii społecznych, którymi należy się zająć w trybie pilnym.

3.1.2. Chociaż rynek i gospodarka nie mogą odgrywać roli diagnostyka i eksperta wobec nieznanego problemu medycznego, to rozwiązanie problemu pandemii bez należytego uwzględnienia związanych z nią kosztów gospodarczych i finansowych byłoby praktycznie niemożliwe.

3.1.3. Do tej pory państwa członkowskie oraz odpowiednie instytucje UE przyjęły szereg środków nadzwyczajnych, zapobiegawczych, stabilizacyjnych i kompensujących w reakcji na kryzys. Możemy podzielić te środki na kilka kategorii, takich jak: środki monetarne i stabilizacyjne, fiskalne, gwarancyjne i kredytowe oraz regulacyjne i proceduralne. Środki te koncentrują się na całym obszarze życia, choć głównie na gospodarce i biznesie, a także na kwestiach społecznych (zob. załącznik 1).

3.1.4. Stanowią one kompleksową kombinację polityki gospodarczej, w tym reakcję na kryzys za pośrednictwem polityki pieniężnej, głównie poprzez nową falę luzowania ilościowego, uzupełnioną o nowy program zakupu papierów wartościowych w celu wsparcia płynności rynku finansowego w ramach odpowiedzialności Europejskiego Banku Centralnego (EBC), a także uzupełnioną o mechanizm makroekonomicznej stabilizacji fiskalnej w ramach Europejskiego Mechanizmu Stabilności (EMS), o zestaw środków polityki budżetowej, począwszy od tymczasowego przyjęcia elastycznych reguł fiskalnych i zasad dotyczących pomocy państwa, poprzez znaczne zastrzyki fiskalne na rzecz wsparcia przedsiębiorstw i osób fizycznych dotkniętych pandemią, odroczenie zobowiązań dotyczących spłaty oraz masową realokację przepływów budżetowych w UE. Bardzo ważny jest również pakiet różnego rodzaju środków regulacyjnych i proceduralnych.

3.1.5. Szacuje się, że poziom źródeł finansowania związanych ze środkami przeznaczonymi na wspieranie społeczeństwa europejskiego wyniesie prawie 3 000 mld EUR (16 % PKB UE w 2019 r.). Do tej pory była to kombinacja środków polityki gospodarczej wdrażanych na szczeblu UE i, w większości przypadków, również na poziomie państw członkowskich. W ramach pierwotnego planu reakcji gospodarczej UE w odpowiedzi na koronawirusa, tylko 165 miliardów EUR jest bezpośrednio związanych ze wspólnymi źródłami finansowania UE w postaci dotacji i instrumentów finansowych; inne działania zainicjowane przez UE obejmują środki mające na celu wsparcie płynności, wdrożenie bardziej elastycznych zasad lub zainicjowanie instrumentów finansowych opartych na gwarancji; wszystkie inne bezpośrednie środki oparte na polityce fiskalnej obejmowały działania podejmowane lub wdrażane przez państwa członkowskie. Część działań przygotowanych przez UE uległa następnie zwiększeniu.

3.1.6. Przedstawiony niedawno przez Komisję Europejską pakiet w sprawie przyszłego finansowania ze strony UE, w tym wniosek dotyczący tymczasowego, nadzwyczajnego europejskiego narzędzia służącego odbudowie gospodarki (*Next Generation EU*), jak również istotne dostosowanie pierwotnego wniosku w sprawie wieloletnich ram finansowych (WRF) na lata 2021–2027, stanowią w rzeczywistości rewolucję w tej dziedzinie.

3.1.7. Wreszcie kompleksowy pakiet zapowiadany pod koniec maja stanowi istotny wkład Komisji Europejskiej w rozwiązanie obecnej sytuacji. Jest on połączony z solidnym i właściwie ukierunkowanym nowym instrumentem skupionym wyłącznie na wyjściu z pandemii COVID-19, ponownym uruchomieniu gospodarki i jej odbudowie. Jest on skoncentrowany na rzeczywistych potrzebach w celu utrzymania homogenicznego i operacyjnego jednolitego rynku. Jego model finansowania wydaje się być dosyć racjonalny i reprezentuje zarówno innowacyjność, jak i solidarność z państwami członkowskimi. Funkcjonowanie przyszłego narzędzia *Next Generation EU* musi mieć charakter uzupełniający w stosunku do nowych WRF, które muszą również odpowiednio odzwierciedlać inne priorytety UE, niekoniecznie związane z pandemią (np. Europejski Zielony Ład, poprawa jednolitego rynku i zapewnienie warunków dla konkurencyjności UE, Europejski filar praw socjalnych i stopniowe dostosowanie się do zasad zrównoważonego rozwoju, jak również wszystkie międzynarodowe traktaty i konwencje podpisane i ratyfikowane przez UE i jej państwa członkowskie).

3.2. Analiza i wnioski dotyczące adekwatności/(nie)wystarczalności środków

3.2.1. Jak wspomniano wcześniej, kwestia ta ma na tyle kompleksowy charakter, że jedynie dobrze skoordynowana kombinacja polityki fiskalnej i pieniężnej i jasne określenie kompetencji poszczególnych podmiotów, jak również odpowiednie ukierunkowanie działań i określenie ich harmonogramu może przynieść właściwe rozwiązanie. Przyjęte środki obejmują różne innowacyjne podejścia, które można by zastosować w późniejszym okresie.

3.2.2. Mamy obecnie do czynienia z sytuacją, w której – po raz pierwszy od czasu ostatniego kryzysu i jego skutków – nowo utworzony Europejski Mechanizm Stabilności (EMS) może ustabilizować otoczenie makroekonomiczne strefy euro. Bardzo istotna była również reakcja ze strony polityki pieniężnej, mające zapewnić dalsze i skuteczne funkcjonowanie sektora finansowego oraz jego odpowiednią płynność. Bardzo ważne są również środki wprowadzające bardziej elastyczne zasady pomocy państwa, jak również dyscypliny budżetowej, co pozwala utrzymać w obiegu środki finansowe w sytuacji, gdy wzrasta ryzyko spadku popytu zagregowanego. Kluczowe znaczenie ma jak najszybsze zrekompensowanie strat wszystkim podmiotom dotkniętym kryzysem – osobom fizycznym, przedsiębiorstwom oraz organizacjom nienastawionym na zysk – pod względem odroczenia ich zobowiązań i zapewnienia rekompensaty za szkody poniesione w okresie blokady.

3.2.3. Środki nadzwyczajne również okazały się bardzo odpowiednie. Rzeczywistość w terenie wykazała, że w okresie zagrożenia życia państwa członkowskie nadal wolą same znaleźć rozwiązania, podczas gdy skoordynowanie niektórych środków związanych z dostawą niezbędnych artykułów medycznych i sprzętu lekarskiego byłoby konieczne nie tylko ze względów praktycznych, ale również w celu nadania znaczenia wartościom jednolitego rynku UE. Środki te są również inspiracją dla wprowadzenia działań w ramach strategii wyjścia z kryzysu i zniesienia ograniczeń, które muszą być dokładnie skoordynowane. Obecna sytuacja nadzwyczajna również otwiera ogromne możliwości w zakresie instrumentów opartych na gwarancji i kredytach, tym razem głównie związanych z zestawem instrumentów Europejskiego Banku Inwestycyjnego (EBI). Odzwierciedla to potrzebę zaangażowania większej ilości kapitału prywatnego zgodnie z zasadami przydziału wynikającymi z interesu publicznego. W momencie, gdy rzeczywista potrzeba tak daleko przekracza ograniczone zasoby finansów publicznych, jest to jedyne rozwiązanie, które można dalej rozwijać w czasie „nowej normalności”.

3.2.4. Podobnie jak kryzys sprzed dziesięciu lat, obecny okres również wykazał poważne ograniczenia budżetu UE, jeśli chodzi o reakcję na nieoczekiwane wstrząsy, zwłaszcza jeśli występują one pod koniec obowiązywania bieżących ram finansowych. Elastyczność budżetu UE wielokrotnie okazała się jedną z głównych słabości unijnej struktury finansowej. W przypadku konieczności uruchomienia rzeczywiście znaczących zasobów finansowych, konieczne będzie utworzenie nowego narzędzia (takiego jak *Next Generation EU*), w przeciwnym wypadku bowiem zadanie to trzeba będzie scedować na państwa członkowskie. Sytuacja ta wyraźnie wskazuje na potrzebę dalszej poprawy systemu finansowego UE, zwłaszcza w przypadku nieoczekiwanych wstrząsów; obecny model oferuje niewystarczającą wspólną unijną bazę finansową w celu wsparcia stabilności makroekonomicznej UE i strefy euro.

3.3. Ocena kompetencji instytucji UE w zakresie zapewnienia takich środków

3.3.1. W świetle opisu i analizy powyżej głęboko doceniamy istotną i terminową reakcję EBC i Eurogrupy polegającą na uruchomieniu EMS. Bardzo istotna była również reakcja Komisji Europejskiej, zwłaszcza przyjęcie bardziej elastycznych zasad i środków nadzwyczajnych, by wesprzeć łańcuchy dostaw towarów i urzędzeń, które miały kluczowe znaczenie dla zareagowania na pojawienie się pandemii i jej rozprzestrzenianie się. Po pewnym czasie Komisja zaczęła przejmować rolę wiodącą, wprowadzając i wdrazając kompleksowy pakiet w maju, w tym dostosowany nowy wniosek dotyczący WRF oraz narzędzie *New Generation EU*. Obecnie ważne jest otrzymanie wsparcia od państw członkowskich na rzecz osiągnięcia porozumienia w sprawie tego pakietu i wdrożenie go tak szybko, jak jest to możliwe w praktyce. Nadal największą nauką płynącą z obecnej sytuacji jest to, że UE jako całość pozostaje dość podatna na dużej skali wstrząsy zewnętrzne i mimo ciągłych ulepszeń jest ona pod pewnymi względami nieodpowiednio przygotowana do stawienia im czoła. Najbardziej wyrazistym przykładem jest tu bardzo ograniczona elastyczność budżetu UE i jego gotowość do reagowania.

3.3.2. Ponadto dopiero po pewnym czasie instytucje UE i państwa członkowskie zaczęły przyjmować środki mające na celu ochronę integralności, jednolitości i skuteczności jednolitego rynku, który jest najważniejszym osiągnięciem gospodarczym w procesie integracji UE.

3.4. Scenariusze i wyzwania na przyszłość

3.4.1. Najbardziej prawdopodobnym scenariuszem na przyszłość jest osiągnięcie najniższego punktu cyklu gospodarczego w drugim kwartale 2020 r., a następnie stopniowe pojawienie się oznak ożywienia gospodarczego w drugiej połowie roku. Oczekuje się, że jeśli nie będzie drugiej fali pandemii, a strategię wyjścia i naprawy gospodarczej okażą się odpowiednie i skuteczne, to ożywienie koniunktury będzie utrzymywać się w 2021 r. i w 2022 r. osiągnięciem poziom sprzed epidemii COVID-19 pod względem wyników gospodarczych, a w 2023 r. pod względem działalności inwestycyjnej. Scenariusz ten można uznać za realistyczny, choć zarazem nieco optymistyczny. Ponieważ jednak sytuacja jest nadal wysoce niepewna, UE powinna być również przygotowana na mniej korzystny rozwój sytuacji, być może także na ponowne wprowadzenie środków ograniczających, na większą liczbę środków nadzwyczajnych, większe zaangażowanie w łagodzenie skutków i bardziej ukierunkowane rekompensowanie szkód dla przedsiębiorstw i osób fizycznych będących w potrzebie.

3.4.2. Obecna sytuacja jest nie tylko pewnym etapem cyklicznego rozwoju gospodarczego, ale również istotnym i decydującym momentem, jeśli chodzi o zmiany strukturalne i reformy europejskich systemów gospodarczych i społecznych oraz sposoby ich organizacji. Obecny okres ma na celu nie tylko ponowne uruchomienie gospodarki w praktyce (przywrócenie cyklu do poziomu sprzed COVID-19), ale, co jest być może jeszcze ważniejsze, opracowanie i wdrożenie istotnych zmian ilościowych i jakościowych. Celem jest przedstawienie ogólnej oceny naszego modelu społeczno-gospodarczo-środowiskowego oraz określenie jego zalet i wad. Radykalna odbudowa musi znaleźć odzwierciedlenie nie tylko w nowej lub dostosowanej polityce, ale także w nowych kompetencjach angażujących wszystkie podmioty (w stosunkach między państwami członkowskimi i instytucjami UE oraz wewnątrz samych instytucji UE), zgodnie z zasadą pomocniczości. Jest to również czas, by zastanowić się nad tym, dlaczego nasze obecne struktury społeczno-gospodarcze czynią tak wiele osób podatnymi na tego rodzaju wstrząsy. Obecna pandemia wykazała szczególną podatność na zagrożenia osób, które z uwagi na swój status niepewnego zatrudnienia pozbawione są ochrony socjalnej i możliwości skorzystania z przestoju ekonomicznego w razie potrzeby, a także osób, które były odizolowane od swoich społeczności i oferowanych przez nie sieci wsparcia.

3.4.3. Główne obszary naprawy i odbudowy gospodarczej obejmują:

- uwolnienie pełnego potencjału jednolitego rynku w celu utrzymania jego zintegrowanego, funkcjonalnego i skutecznego charakteru w celu przywrócenia konkurencyjności,
- uzupełnienie jednolitego rynku o ambitną agendę społeczną, w szczególności pełne wdrożenie Europejskiego filaru praw socjalnych w celu zapewnienia pozytywnej konwergencji społecznej,
- dalsze wprowadzanie niezbędnych zmian strukturalnych i powiązanych z nimi działań inwestycyjnych, głównie w odniesieniu do cyfrowych, inteligentnych i społecznych innowacji oraz zielonej transformacji,
- ciągłą poprawę konkurencyjności UE,
- stworzenie warunków dla wzmocnienia samowystarczalności i odporności UE w stawianiu czoła skutkom globalnym,
- stworzenie warunków do zachowania kontroli nad strategicznymi aktywami i gałęziami przemysłu UE,

- wspieranie dostępu wszystkich osób do rynku pracy w celu budowania inkluzywnej i odpornej siły roboczej,
- inwestowanie we włączanie niektórych marginalizowanych społeczności w celu zapewnienia pełnego uczestnictwa społecznego i gospodarczego,
- znaczące ulepszenie łańcuchów dostaw w UE w przypadku zagrożeń i sytuacji nadzwyczajnych.

4. Kryzys po zakończeniu pandemii COVID-19: szansa na zmianę w Unii Europejskiej i potrzeba jej przeprowadzenia

4.1. Wydarzenie typu „czarny łabędź”

4.1.1. Wielu obserwatorów kojarzy kryzys związany z COVID-19 z definicją wydarzenia typu „czarny łabędź”, ukończoną przez libańskiego matematyka Nassima Nicholasa Taleba. Według niego „jest to wydarzenie rzadkie i nieprzewidywalne, ponieważ nie mieści się w zakresie normalnych oczekiwań ludzkich, ale które ma zarazem przełomowy charakter, ponieważ jest zdolne zakłócić nam życie, zmienić nasze wyobrażenia i na zawsze przeobrazić społeczności dotknięte tym zjawiskiem”⁽⁸⁾. Ale czy w konfrontacji z nadzwyczajną sytuacją związaną z COVID-19 naprawdę mamy do czynienia z wydarzeniem typu „czarny łabędź”? Czy jest to tego rodzaju nieoczekiwane wydarzenie? Czy też doprowadziliśmy do osłabienia naszych systemów opieki zdrowotnej, naszej produkcji strategicznej i naszej struktury społecznej poprzez szereg błędnych wyborów? Dotychczasowy scenariusz postępowania nie może już być rozwiązaniem politycznym zdolnym przeciwdziałać skutkom kryzysu. Europa stoi przed możliwością i szansą zbudowania innego świata, a UE musi odegrać istotną rolę w tym procesie.

4.1.2. W związku z tym konieczna jest inna kombinacja i harmonogram reakcji politycznych w celu wyjścia z kryzysu. Jeżeli odpowiednio zareagujemy na ten kryzys, to będziemy w stanie przejść przez niego razem, uratować życie ludzkie i dobrobyt społeczny, przekształcać nasze modele społeczno-gospodarcze tak, by były jeszcze bardziej ukierunkowane na ludzi i środowisko naturalne, oraz wzmocnić globalne partnerstwo na rzecz zrównoważonego rozwoju.

4.1.3. Dlatego też musimy skupić się teraz na tym, co jest dla wszystkich niezbędne: na wspieraniu przedsiębiorstw w przezwyciężaniu kryzysu, tak by mogły oferować godziwą pracę, na dobrych warunkach życia i pracy, równym dostępie do opieki zdrowotnej, czystej żywności, wodzie, powietrzu i artykułach konsumpcyjnych, kwitnącym świecie przyrody, bezpiecznym klimacie dla następnego pokolenia oraz silnych i funkcjonujących demokracjach, które będą nas nadal chronić w czasie potrzeby. Aby to osiągnąć, musimy być ambitni i musimy podejmować właściwe decyzje we właściwym czasie, takie jak te dotyczące planu odbudowy i naprawy gospodarczej UE.

4.1.4. Komisja Europejska musi podjąć konkretne działania w celu powstrzymania rządów od wprowadzania stanu wyjątkowego, który podważa prawa człowieka i praworządność. Rządy nie powinny nadużywać kryzysu związanego z COVID-19 i nie powinny podejmować środków, które wykraczają poza to, co jest absolutnie niezbędne do zareagowania na kryzys – chodzi tu np. o środki naruszające prywatność, procedury prawodawcze, uprawnienia sądownicze i rolę sądownictwa, czy też prawa obywateli i społeczeństwa obywatelskiego. Każdy podjęty środek musi być proporcjonalny i jego celem musi być zapewnienie bezpieczeństwa publicznego. W szczególności należy chronić wolność wypowiedzi w odniesieniu do osób, które zwracają uwagę na wyzwania wynikające z obecnej sytuacji.

4.2. Wytyczne dotyczące unijnego planu naprawy i odbudowy

4.2.1. EKES jest przekonany, że naprawa po kryzysie związanym z COVID-19 będzie skuteczna tylko wtedy, gdy towarzyszyć jej będzie restrukturyzacja naszego społeczeństwa: musimy skupić się zarówno na odbudowie, jak i na naprawie gospodarczej. Nie możemy po prostu przywrócić stanu z przeszłości: musimy dokonać restrukturyzacji i ulepszyć dotychczasowe rozwiązania. Dla EKES-u restrukturyzacja i udoskonalenia będą musiały opierać się na zasadach, które są podstawą całej naszej pracy: pełne funkcjonowanie rynku wewnętrznego, ochrona praw człowieka, wartości demokratycznych i praworządności, osiągnięcie celów zrównoważonego rozwoju, stworzenie gospodarki o obiegu zamkniętym i osiągnięcie neutralności klimatycznej w UE najpóźniej do 2050 r. Musimy również zapewnić dobre rządy i demokratyczną rozliczalność.

4.2.2. Nawet jeżeli podejmowane działania będą dobre i szeroko zakrojone, to będą one skuteczne i popierane tylko pod warunkiem że będą widoczne w terenie i dotrą do osób, dla których są przeznaczone. Istotne są zatem wysiłki, aby zapewnić ich skuteczne wdrożenie zarówno ze strony instytucji UE, jak i państw członkowskich.

⁽⁸⁾ Nassim Nicholas Taleb (2007), *The Black Swan: the impact of the highly improbable*.

4.2.3. Przede wszystkim musimy wyciągnąć wnioski z braków w dziedzinie społecznej, które spowodowały nieproporcjonalną liczbę zgonów w czasie pandemii. Mamy tu na myśli domy opieki dla osób niepełnosprawnych i starszych. W czasie kryzysu miejsca te stały się ogniskami zakażenia i dużej liczby przypadków śmiertelnych. Musi to być sygnałem alarmowym, że żadne pieniądze z UE nie mogą być inwestowane w takie otoczenie, które nie tylko pozbawia ludzi prawa do swobodnego wyboru, w jaki sposób żyją, ale również strukturalnie nie potrafi zapewnić ludziom ochrony w sytuacjach siły wyższej.

4.2.4. Kryzys COVID-19 niestety pokazał również, że niezbędne jest pogłębienie intensywnej pracy pedagogicznej w całej UE w dziedzinie kultury praw człowieka i demokratycznego współistnienia w oparciu o zasady i wartości określone w art. 2 TFUE. Ponawiamy nasze głębokie i stałe przywiązanie do podstawowych wartości, jakimi są prawa człowieka, demokracja i praworządność, zgodnie z traktatami założycielskimi UE.

4.2.5. Solidarność jest kluczowym elementem walki z kryzysem. Solidarność z tymi, którzy świadczą usługi opiekuńcze w szpitalach i placówkach opiekuńczo-pielęgniarskich. Solidarność z pracownikami, którzy nie pobierają wynagrodzeń, oraz z pracodawcami, którzy również rezygnują z wynagrodzeń i premii, by ratować swoje firmy. Solidarność ze strony rządów z sektorem gospodarki, ale także kultury i z innymi sektorami społeczeństwa, które potrzebują pomocy. A przede wszystkim solidarność między krajami, zwłaszcza w obrębie UE, ponieważ kraje UE są tak ściśle ze sobą powiązane pod względem gospodarczym, że wobec skutków kryzysu tylko wspólne podejście oparte na wzajemnym wsparciu będzie skuteczne.

4.2.6. Bardzo szeroko zakrojony plan inwestycji ekologicznych dostarczy niezbędnych bodźców ekonomicznych i pozwoli osiągnąć odporność na przyszłe wstrząsy. Realizacja takiego ambitnego i transformacyjnego mandatu może odbywać się tylko w ściśle i wyraźnie określonych warunkach. W związku z tym cele gospodarcze i środowiskowe unijnego planu naprawy pokryzysowej powinny iść ze sobą w parze, co przyniesie ogólne korzyści. Wymaga to rygorystycznej selekcji programów inwestycyjnych, ukierunkowanych na sektory o wysokim potencjale stymulowania gospodarki, tworzenia miejsc pracy i transformacji ekologicznej (zielone bodźce).

4.2.7. W tym celu europejskie zielone bodźce powinny być dostosowane do dwóch nadrzędnych celów. Pierwszym jest pobudzanie gospodarki i tworzenie nowych miejsc pracy, przy jednoczesnym utrzymaniu tych, które są zagrożone, a drugim wspieranie transformacji europejskiej gospodarki, by była w przyszłości czysta i odporna. Zgodnie z wpisem wiceprzewodniczącego Fransa Timmermansa na Twitterze: „Proponowany program naprawczy stworzy czyste, prosperujące i odporne społeczeństwo na miarę potrzeb tego pokolenia i przyszłych generacji. W którym nikt nie pozostaje w tyle”.

4.2.8. Wymóg wzajemności. Gdy zasoby publiczne są wykorzystywane, by tworzyć perspektywy na przyszłość dla sektora prywatnego, uzasadnione są oczekiwania ze strony społeczeństwa, by przyniosło mu to korzyści. Mogą tu wchodzić w grę porozumienia w sprawie płacenia podatków, rola pracodawców uwzględniających kwestie społeczne, zawieszenie dywidend i premii oraz zobowiązanie do podjęcia wysiłków na rzecz zmniejszenia emisji CO₂ zgodnie z przepisami w zakresie ochrony środowiska i dzięki bardziej zrównoważonej polityce przedsiębiorstw w zakresie mobilności.

4.2.9. W obecnym modelu gospodarczym bezwzględny punktem odniesienia jest PKB, lecz miara ta nigdy nie była w stanie oddać tego, co naprawdę liczy się dla ludzi. Ponowne przemyślenie systemu zgodnie z nowym modelem rozwoju społeczno-gospodarczego UE wymaga zdaniem EKES-u uwzględnienia także innego, równie ważnego wskaźnika: dobrobytu społecznego.

4.2.10. EKES uważa, że podstawą planu odbudowy i naprawy gospodarczej musi być interes ludzi i przyszłość naszej planety. Zasadnicze znaczenie w tym względzie ma w perspektywie krótkoterminowej utrzymanie jak największej liczby miejsc pracy netto. Ważne jest jednak również, by patrzeć dalej. Gospodarka na miarę przyszłości musi odpowiadać potrzebom społeczeństwa, nie przyczyniać się do zmiany klimatu, inteligentnie wykorzystywać zasoby i łączyć europejski potencjał tworzenia bogactwa ze zdrowym środowiskiem do życia i dobrymi miejscami pracy. Musimy iść w tym kierunku, ku zrównoważonej przyszłości. Gospodarka na miarę przyszłości powinna również odpowiadać w jak największym stopniu kryterium dostępności dla wszystkich rodzajów pracowników i umożliwiać wszystkim wnoszenie wkładu w dobrobyt swoich społeczności i całego społeczeństwa. Aby uwzględnić potrzeby osób najbardziej oddalonych od rynku pracy (osób niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych, pracowników w starszym wieku) i ułatwić ich zaangażowanie w nową, bardziej przyjazną dla środowiska gospodarkę, musimy wyciągnąć wnioski z przyjętych przez pracodawców w czasie kryzysu nowych rozwiązań w zakresie elastyczności. Idźmy w tym kierunku, ku zrównoważonej przyszłości.

4.2.11. UE i jej państwa członkowskie powinny zadbać o to, by nowe przedsiębiorstwa działające w dziedzinie czystej gospodarki, w szczególności przedsiębiorstwa typu start-up i MŚP, miały dostęp do kapitału niezbędnego do dalszego rozwijania przyszłościowych rozwiązań.

4.2.12. Partnerzy społeczni muszą być zaangażowani w opracowywanie i wzmacnianie środków wsparcia w celu skompensowania braku aktywności gospodarczej w wielu sektorach, by chronić wszystkie kategorie pracowników i małych przedsiębiorstw. Niezbędne są adekwatne i zrównoważone świadczenia dla bezrobotnych i inne formy pomocy, w tym europejskie normy minimalne dotyczące stopy zastąpienia netto, okresu obowiązywania uprawnień do zasiłku dla bezrobotnych oraz jego zakresu. W sektorach, w których jest to wykonalne, można wprowadzić systemy skróconego czasu pracy w porozumieniu z partnerami społecznymi. W niektórych państwach członkowskich pracownicy poddani kwarantannie mogą być objęci zwolnieniami chorobowymi. Uproszczenie dostępu do telepracy, w porozumieniu z partnerami społecznymi, stanowi kolejną możliwość ułatwienia sytuacji przedsiębiorstw, pracowników i osób samozatrudnionych. Ponadto rządy mogłyby zapewnić pomoc finansową i wsparcie techniczne dla MŚP, aby ułatwić im szybkie rozwinięcie możliwości telepracy.

4.2.13. Czynnikiem umożliwiającym przeprowadzenie reform gospodarczych i społecznych będzie udział wszystkich obywateli za pośrednictwem organizacji reprezentujących partnerów społecznych i społeczeństwo obywatelskie. Państwa członkowskie i UE muszą zatem zadbać o to, by w tym złożonym procesie nikt nie został pominięty, a w szczególności: osoby o najbardziej niepewnej sytuacji zawodowej, osoby w wieku przedemerytalnym, osoby z niepełnosprawnością, kobiety wykonujące źle opłacaną pracę i ludzie młodzi oraz osoby należące do widocznych mniejszości i osoby ze środowisk migracyjnych, a zwłaszcza ci, którzy należą jednocześnie do kilku takich grup.

5. Plan naprawy

EKES apeluje o **zielony program ożywienia gospodarczego i zdecydowaną naprawę – zarówno społeczną, jak i gospodarczą** – i twierdzi, że taki ambitny program transformacji może się powieść, jeżeli oparty będzie na sześciu zasadach: solidarności, konkurencyjności, zrównoważoności, zabezpieczeniu zatrudnienia, ochronie dochodów i uczestnictwie. Im silniejsze są środki na rzecz naprawy gospodarczej, i im bardziej są one dostosowane do sytuacji państw członkowskich i ich ludności, tym bardziej wiarygodna będzie Europa, i tym lepiej będzie ona mogła podjąć bezprecedensowe wyzwania, przed którymi stoimy w czasie kryzysu.

5.1. Jednolity rynek

5.1.1. Strategia jednolitego rynku jest centralnym elementem europejskiego projektu, gdyż umożliwia obywatelom, usługom, towarom i kapitałowi swobodniejsze przemieszczanie się, oferując możliwości europejskim przedsiębiorstwom, konsumentom i pracownikom. Potrzebne są środki, aby w pełni uwolnić ten potencjał, usuwając bariery. Ponadto w następstwie kryzysu i w świetle innych aspektów zmieniającego się otoczenia, takich jak cyfryzacja, jednolity rynek musi w pełni dostosować się do nowych pomysłów i modeli biznesowych. W związku z tym celem jest przywrócenie, ożywienie i odbudowa jednolitego rynku jako instrumentu naprawy gospodarczej. Działania krótkoterminowe obejmują natychmiastowe otwarcie granic. Ponadto potrzebujemy krótkoterminowych działań w dwóch kierunkach:

Łagodzenie napięć. Pojawiającym się obecnie poważnym problemem są nierówne warunki działania. Pakiety stymulacyjne państw członkowskich są bardzo zróżnicowane i prowadzą (pomimo dobrych intencji, by złagodzić częściowo załamanie popytu) do nierównych warunków konkurencji między państwami członkowskimi. Ponadto pomoc państwa należy rozpatrywać i analizować z perspektywy sektorowej, uwzględniając, w jaki sposób w perspektywie krótko- i długoterminowej działania te będą zakłócać konkurencję i równe warunki działania.

Pobudzanie wzrostu gospodarczego i wydajności. Potrzebujemy wydajności w gospodarce realnej (oznacza to miejsca pracy, siłę nabywczą oraz podstawowe produkty i usługi). Wydajność ta może przybierać różne formy i być zapewniana przez różne modele biznesowe, jednak konieczne jest podjęcie działań w tej dziedzinie, aby uniknąć dalszego pogłębiania się nierówności. Ożywienie wymaga pakietów wsparcia i sprzyjających warunków dla MŚP i przemysłu. Jak wiemy, MŚP są podstawą europejskiej gospodarki i potrzebują specjalnego wsparcia, ale bez dodatkowych obciążeń czy biurokracji. Naprawa będzie w przypadku MŚP możliwa, jeżeli udostępnione zostanie unijne i krajowe wsparcie finansowe. Kluczowe znaczenie będą miały: dotacje, pożyczki, zapewnienie płynności, zachęty podatkowe, korzystne warunki utrzymania i zatrudniania personelu, przegląd przepisów dotyczących upadłości i inne wsparcie. Jeżeli chodzi o prawo upadłościowe, UE powinna podjąć działania prawodawcze, aby małe przedsiębiorstwa, które zbankrutowały z powodu kryzysu COVID-19, były w stanie szybko ponownie rozpocząć działalność. Działania te powinny być ograniczone w czasie.

5.2. Strategia przemysłowa

5.2.1. Dobrze skoordynowana europejska polityka przemysłowa powinna uwzględniać wyzwania związane zarówno z obecnym kryzysem COVID-19, jak i z sytuacją pokryzysową oraz aspekty cyfryzacji i zrównoważonego rozwoju. Musi ona być wspierana przez ogromne inwestycje w zrównoważone struktury gospodarki i przedsiębiorstw oraz tworzenie wysokiej jakości miejsc pracy z umowami na czas nieokreślony. Wykorzystanie potencjału innowacyjnego małych

i średnich przedsiębiorstw oraz dążenie do stworzenia integracyjnej gospodarki o obiegu zamkniętym, neutralnej dla klimatu, mogłoby zapewnić zarówno długoterminowe bezpieczeństwo zasobów, jak i krótkoterminowe dostawy ważne w świetle przyszłych wyzwań.

5.2.2. Należy identyfikować i wspierać kluczowe branże przemysłu i inne sektory, od zasobów ludzkich po badania naukowe, co złoży się na europejską politykę przemysłową chroniącą te strategiczne sektory przed rynkiem i zapewni w sytuacji pandemii bezpieczeństwo dostaw kluczowych elementów, takich jak respiratory, maski i inne produkty. Musi to oznaczać wsparcie dla przedsiębiorstw, które przenoszą zdolność produkcyjną z powrotem do Europy, umożliwiając UE odzyskanie kontroli nad produkcją i zapewnienie autonomii na rynku światowym, zawsze pozostając w zgodzie z zasadami sprawiedliwej transformacji ekologicznej. Te korporacje i przedsiębiorstwa muszą być zrównoważone, z silnym zaangażowaniem pracowników, i uczestniczyć w Zielonym Ładzie określającym ramy planów naprawy i odbudowy.

5.2.3. Wizja przedsiębiorstwa jako usługi oznacza rozwijanie przedsiębiorstw, które w największym stopniu przyczyniają się do wspólnego dobrobytu, w takich dziedzinach jak zdrowie, opieka społeczna, edukacja, renowacja, kultura, rzemiosło i kreatywność, i które czerpią korzyść ze sprawiedliwego, konkurencyjnego i zrównoważonego środowiska biznesowego i wnoszą do niego swój wkład. Oczywiście pilna potrzeba podjęcia działań w dziedzinie społecznej idzie w parze z taką samą potrzebą w wymiarze ekologicznym, ale kwestie środowiskowe bardziej niż kiedykolwiek muszą ukierunkowywać wszystkie nasze działania i polityki w odpowiedzi na zniszczenie naszego (eko) systemu. W związku z tym na przykład wsparcie finansowe przyznane przedsiębiorstwom w sektorach zanieczyszczających musi być uzależnione od rzeczywistego przejścia na prospołeczny i przyjazny dla środowiska sposób produkcji.

5.2.4. Europa musi finansować działania, które spełniają dwa kryteria: repatriacja strategicznej produkcji, by Europa stała się niezależna, zwłaszcza w dziedzinie ochrony zdrowia i reakcji na sytuacje jego zagrożenia, tworząc jednocześnie wysokiej jakości miejsca pracy, oraz skupienie się na społecznie odpowiedzialnych, zrównoważonych inwestycjach przyjaznych dla środowiska. Małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP), podobnie jak duże przedsiębiorstwa i przedsiębiorstwa społeczne, mogą odegrać kluczową rolę w restrukturyzacji europejskiego systemu produkcji.

5.3. Zielony Ład

5.3.1. Wspierając transformację w kierunku bardziej zrównoważonej i odpornej gospodarki europejskiej, zielone bodźce muszą zapewnić inkluzywną naprawę gospodarki, nie pozostawiając nikogo w tyle.

5.3.2. Zgodnie z zasadą „nie szkodzić” inwestycje dokonane w ramach krótkoterminowych bodźców gospodarczych powinny być albo neutralne wobec strukturalnej transformacji gospodarki europejskiej w kierunku osiągnięcia zerowego poziomu emisji zanieczyszczeń, przywrócenia różnorodności biologicznej i osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 r., albo powinny tę transformację przyspieszyć. W tym celu zielone bodźce powinny w szczególności być ukierunkowane na środki wpływające na zwiększenie zasobooszczędności, poszanowanie naszego kapitału naturalnego oraz średnio- i długoterminową redukcję emisji gazów cieplarnianych, zgodnie z zasadą neutralności klimatycznej.

5.3.3. Przede wszystkim zielone bodźce muszą być odpowiednio ukierunkowane, by stanowić wsparcie gospodarcze i zachętę dla sektorów o maksymalnym pozytywnym wpływie na popyt globalny. By zmaksymalizować wyniki gospodarcze, zielone bodźce powinny być ukierunkowane na sektory, które oferują znaczny potencjał w zakresie tworzenia miejsc pracy, pod warunkiem że dostępne są odpowiednie umiejętności. Należy również wziąć pod uwagę asymetryczny wpływ kryzysu związanego z COVID-19, który szczególnie dotkliwie wpływa na gospodarki południowych państw członkowskich UE.

5.3.4. Wraz z ogłoszeniem Europejskiego Zielonego Ładu Unia Europejska rozpoczęła proces przechodzenia na zrównoważoną gospodarkę. Logiczne jest zatem, by połączyć środki wsparcia gospodarczego z dalszą stymulacją tej transformacji. Środki publiczne muszą być wykorzystywane z pozytywnym skutkiem społecznym i środowiskowym. W odniesieniu do zatrudnienia nie oznacza to koniecznie, że należy zachować lub chronić te same miejsca pracy lub te same rodzaje działalności gospodarczej. Jeżeli przedsiębiorstwo lub sektor nie mają uzasadnionych perspektyw w zrównoważonej gospodarce, pakiet pomocy może być dobrze wykorzystany do zmiany w danym sektorze lub przejścia do innego sektora.

5.3.5. Zielony Ład wymaga odpornych sił biznesowych skierowanych ku przyszłości i zaangażowanych w dążenie do sukcesu. Europejskie korporacje, które działają ponad granicami, odgrywają ważną rolę i są istotnymi podmiotami społecznymi. Ich działaniami biznesowymi powinna kierować polityczna koncepcja „sprawiedliwej transformacji”. Kluczowym podmiotem politycznym, w którym gwarantowane są prawa do informacji i konsultacji oraz uczestnictwo na szczeblu zarządu, z uwzględnieniem zarówno polityki makroekonomicznej, jak i układów zbiorowych, jest „zrównoważona spółka” z silnym „głosem pracowników”. Umożliwienie pracownikom, związkom zawodowym i radom pracowniczym aktywnego zaangażowania się w realizację planu w zakresie polityki przedsiębiorstwa, którego motorem jest pojęcie „zrównoważonego przedsiębiorstwa na rzecz sprawiedliwej transformacji”, zapewnia perspektywę godziwych miejsc pracy, godnych warunków pracy w zdrowym otoczeniu i w regionach, w których warto żyć.

5.3.6. Pakiety wsparcia należy wprowadzać stopniowo, ponieważ nikt nie jest w stanie przewidzieć, w jaki sposób gospodarka będzie rozwijać się po kryzysie związanym z COVID-19. Dlatego też opowiadamy się za wdrażaniem środków wsparcia etapami, aby można było dokonać dostosowań w oparciu o postępy i ocenę danego sektora, w tym częściowo na podstawie pozytywnego wpływu na klimat i przyrodę.

5.3.7. Zielony Ład będzie musiał zachować europejski model rolnictwa oparty na jakości i zrównoważoności. Plan naprawy będzie musiał promować:

- bardziej zrównoważone systemy żywnościowe, zarówno na poziomie produkcji, jak i konsumpcji, zgodnie z zamierzeniami Komisji w odniesieniu do strategii „od pola do stołu” na rzecz zrównoważonej żywności,
- suwerenność żywnościową UE w duchu solidarności między różnymi formami europejskiego rolnictwa, z uwzględnieniem aspektów gospodarczych, społecznych i środowiskowych,
- ambitne propozycje związane z nową unijną strategią ochrony różnorodności biologicznej, która musi być kluczowym elementem wszystkich działań na rzecz odbudowy. Ambitna strategia stanowiłaby solidny i spójny sygnał dla działań w dziedzinie środowiska, klimatu, zdrowia publicznego i dla działań społecznych. Byłoby to korzystne zarówno dla WPR, jak i dla europejskiego systemu żywnościowego i mogłoby im nadać bardziej zrównoważony charakter.

5.4. Priorytety inwestycyjne

5.4.1. Zrównoważone inwestycje w społeczności, dostępną przestrzeń publiczną, w ochronę zdrowia, edukację włączającą, usługi socjalne, w mieszkalnictwo i infrastrukturę o zerowej emisji, w ochronę i odbudowę różnorodności biologicznej oraz zdecentralizowaną produkcję energii będą miały zasadnicze znaczenie dla stworzenia gospodarki dobrobytu. Jednym z obszarów, które należy traktować priorytetowo, jest renowacja energetyczna budynków. Ta fala renowacji powinna również stanowić okazję do tworzenia zasobów budynków na miarę przyszłości poprzez zwiększenie ich dostępności dla starzejącej się populacji i rosnącej liczby osób z niepełnosprawnościami.

5.4.2. Sektor budownictwa jest bardzo ważny: renowacja milionów domów, aby były one energooszczędne i zrównoważone, przyczyni się do dynamizacji tego sektora i przybliży nas do osiągnięcia neutralności klimatycznej. Budownictwo wiąże się z dużymi nakładami pracy, a zużycie energii w budynkach (oświetlenie, ogrzewanie) generuje jedną trzecią emisji CO₂ w Europie. Jest to ogromna praca, ponieważ 75 % budynków mieszkalnych i komercyjnych zbudowano przed ustanowieniem unijnych przepisów dotyczących zużycia energii. Renowacja domów zamieszkałych przez osoby dotknięte ubóstwem energetycznym w UE doprowadziłaby do znacznego spadku wydatków na zdrowie publiczne; dotychczasowe badania sugerują, że średni koszt ubóstwa energetycznego w nowoczesnym systemie opieki zdrowotnej będzie trzykrotnie wyższy niż koszt środków na rzecz renowacji w mieszkalnictwie⁽⁹⁾.

5.4.3. Ze względu na starzenie się zasobów mieszkaniowych, dziedzictwa architektonicznego i infrastruktury EKES zwraca uwagę na znaczenie, jakie ma uruchomienie odpowiedniej wielkości inwestycji mających na celu zabezpieczenie (na obszarach zagrożonych trzęsieniem ziemi) i restrukturyzację budownictwa mieszkaniowego i dziedzictwa artystycznego (obszary metropolitalne, miasta, wsie) oraz infrastruktury transportowej (porty, mosty, autostrady itp.).

5.4.4. Rozwój produkcji energii ze źródeł odnawialnych i niskoemisyjnych wymaga nie tylko instalacji odpowiednich urządzeń, ale również modernizacji całej europejskiej sieci elektroenergetycznej i stworzenia możliwości magazynowania energii.

5.4.5. Plan naprawy gospodarczej jest okazją do zainwestowania w tak bardzo potrzebny transport publiczny oraz do zapewnienia rzeczywistego przejścia na inny rodzaj transportu, zmniejszenia zanieczyszczenia powietrza i przyczynienia się do działań w dziedzinie klimatu. Oznacza to więcej tramwajów, zwykłych i bezemisyjnych autobusów oraz prawdziwą intermodalność w naszych miastach; plan działania UE oraz wsparcie finansowe na wielką skalę na rzecz modernizacji, rozbudowy i utrzymania kolei, inwestycje w pociągi, w tym nocne, w transgraniczne połączenia kolejowe i inne innowacje związane z transportem kolejowym. Powinna istnieć koordynacja na szczeblu UE, aby zapewnić zastąpienie lotów na krótkich trasach zrównoważonymi rozwiązaniami alternatywnymi. Większą część transportu towarowego należy przekierować z dróg na transport kolejowy, wodny śródlądowy i morski (np. zrównoważony transport morski bliskiego zasięgu).

5.4.6. Istotne jest stworzenie podstaw europejskiego sektora mobilności bezemisyjnej, który będzie w stanie zaspokoić rosnący popyt na rozwiązania alternatywne wobec silników spalinowych, oraz infrastruktury do ładowania dla samochodów osobowych i dostawczych, autobusów i ciężarówek, ale również zwiększenie podaży w sektorze kolejowym.

⁽⁹⁾ Host S., Grange D., Mettetal L, Dubois U. 2014. *Précarité énergétique et santé: état des connaissances et situation en Île-de-France* („Ubóstwo energetyczne a zdrowie: stan wiedzy i sytuacja w regionie Île-de-France”), Regionalne Obserwatorium Zdrowia Île-de-France, Paryż, s. 14.

Obejmuje to rozbudowaną sieć stacji ładowania pojazdów elektrycznych w całej Europie oraz stworzenie zrównoważonych i wydajniejszych baterii. Muszą temu towarzyszyć programy na rzecz zmiany kwalifikacji, zapewniające nowe możliwości kariery dla pracowników odchodzących z sektora transportu opartego na paliwach kopalnych.

5.4.7. Jak już zauważono w niektórych miastach, okres stosowania środków izolacji spowodował zakwestionowanie tradycyjnych sposobów wykorzystania przestrzeni miejskiej i mobilności oraz zachęcił do eksperymentowania. Okres naprawy może w większym stopniu przyczynić się do rozwoju ruchu rowerowego, który sprzyja zachowaniu bezpiecznych odległości, ograniczeniu tłoku w transporcie publicznym oraz zapewnia więcej przestrzeni i łatwiejszy dostęp do lokalnych sklepów. Inwestycje mające na celu poprawę infrastruktury rowerowej mogą szybko przynieść skutki w miastach i między miastami oraz stymulować ekosystem rowerowy.

5.4.8. Przekształcenie gospodarki w gospodarkę o obiegu zamkniętym ma zasadnicze znaczenie dla powodzenia Zielonego Ładu. Dlatego na przykład przemysł stalowy i cementowy (główni odbiorcy energii) oraz sektor chemiczny muszą zostać zreorganizowane.

5.4.9. Jeżeli centralnym elementem pakietu naprawy gospodarczej będzie przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym, znacznie mogą przyspieszyć niezbędne zmiany w zakresie infrastruktury oraz upowszechnianie się innowacji w zakresie materiałów alternatywnych i nowych technologii. Po pierwsze, aby zapobiegać odpadom, UE powinna wspierać inicjatywy na rzecz zakładania przedsiębiorstw typu start-up i przedsiębiorstw gospodarki społecznej w sektorze naprawy i ponownego użycia oraz wspierać odpowiednie szkolenia lub przekwalifikowanie dla osób tracących pracę w okresie pogorszenia koniunktury gospodarczej. Można by w szczególności skoncentrować się na „obszarach sprawiedliwej transformacji”, co pozwoli na przekształcenie regionów górniczych w obszary „górnictwa miejskiego”.

5.4.10. Po drugie, segregowanie odpadów komunalnych stanowi kluczowy warunek rentownego uzyskania wartości z odpadów poprzez recykling. W związku z tym UE powinna wspierać władze lokalne w niwelowaniu luki inwestycyjnej w odniesieniu do infrastruktury zbierania, segregacji i recyklingu odpadów komunalnych w ciągu najbliższych pięciu lat.

5.4.11. Kryzys związany z COVID-19 pokazuje, że rewolucja cyfrowa jest ważnym elementem zwiększania odporności naszych społeczeństw na sytuacje kryzysowe. Kapitalne znaczenie ma inwestowanie w cyfryzację podstawowych usług i zwiększenie zdolności rządów, prawodawców i instytucji publicznych do świadczenia usług w czasie kryzysu. Jednocześnie musimy zdać sobie sprawę, że technologie cyfrowe nie są celem końcowym, lecz narzędziem. Musimy wziąć na siebie odpowiedzialność publiczną za ramy technologii cyfrowych i ukierunkować je na wysokie standardy zrównoważonego rozwoju, w tym na silne gwarancje demokratyczne i technologiczne, wraz z towarzyszącymi im środkami wsparcia w zakresie kosztów i wiedzy, dzięki którym nikt nie pozostanie w tyle. Oznacza to – zgodnie z unijnym aktem w sprawie dostępności – konieczność zadbania o to, by rewolucja cyfrowa zapewniała dostępność dla ponad 100 mln osób z niepełnosprawnościami zamieszkujących w UE.

5.4.12. Strategia „od pola do stołu” powinna wytyczyć wyraźny kierunek dla unijnego systemu żywnościowego po obecnym kryzysie zdrowotnym i zachęcać do działań na rzecz budowy bardziej zrównoważonych, odpornych i sprawliwszych łańcuchów dostaw żywności. Potrzebne są środki krótkoterminowe, by rozwiązać problem sezonowych niedoborów siły roboczej oraz zapobiec zakłóceniom w łańcuchu dostaw. W bardziej długoterminowej perspektywie w ramach strategii „od pola do stołu” i wspólnej polityki rolnej należy zwiększyć odporność i zrównoważony charakter naszego systemu żywnościowego poprzez odtworzenie bardziej zróżnicowanych modeli rolnictwa, promowanie lokalnych centrów dystrybucji żywności oraz krótszych łańcuchów dostaw, a także poprzez poprawę dostępu do rynku dla drobnych producentów rolnych oraz rybaków i producentów z sektora akwakultury, którzy mają niewielki wpływ na środowisko.

5.4.13. Inwestować należy w programy zmiany kwalifikacji dla sektorów, które prawdopodobnie nie sprostają wymogom przyszłości (na przykład dlatego, że są w dużym stopniu uzależnione od paliw kopalnych). Oznacza to, że muszą one poszukiwać możliwości ograniczenia zużycia paliw kopalnych i stać się bardziej ekologiczne. Opowiadamy się za ukierunkowaną polityką inwestycyjną, która sprawnie przekierowuje osoby tracące pracę do sektorów, w których brakuje pracowników, a mianowicie do sektora społecznego i ekologicznego.

5.4.14. Państwa członkowskie muszą inwestować więcej w usługi publiczne, ponieważ kryzys pokazał, że te ostatnie odgrywają kluczową rolę w ratowaniu życia ludzi i radzeniu sobie z pandemią. W związku z tym przywódcy europejscy powinni rozważyć zastosowanie tzw. złotej reguły budżetowej do zasad fiskalnych UE, wyłączając inwestycje publiczne z obliczeń deficytu i uwzględniając zrównoważony charakter obecnego poziomu zadłużenia. UE powinna dokonać dogłębnej oceny liberalizacji strategicznych usług publicznych w oparciu o zasady konkurencji. Należy również poprawić dostęp do usług publicznych.

5.5. Środki socjalne

5.5.1. Wdrażanie Europejskiego filaru praw socjalnych na szczeblu europejskim i we wszystkich państwach członkowskich jest ważnym krokiem w kierunku proaktywnego podejmowania działań na rzecz procesu konwergencji społecznej. Europejski filar praw socjalnych jest narzędziem służącym ustanowieniu nowej i udoskonalonej tablicy wyników zawierającej wskaźniki społeczne.

5.5.2. Musimy umieścić miejsca pracy w centrum strategii UE, zwiększyć znaczenie know-how i jego ciągłego wdrażania za pośrednictwem systemu kształcenia, szkolenia i uczenia się przez całe życie. Umożliwiłoby to europejskiej sile roboczej dostosowanie się do zmian w systemie produkcji po cyfrowej i zielonej transformacji.

5.5.3. Przeformułowanie zadań ma kluczowe znaczenie dla fazy naprawy gospodarczej w kontekście kryzysu związanego z COVID-19. Zarówno w prywatnym, jak i publicznym sektorze zdrowia i opieki dążenie do wzrostu wydajności było w konflikcie z jakością usług i zmniejszało znaczenie doświadczenia zawodowego, co miało dramatyczne konsekwencje podczas kryzysu zdrowotnego w większości krajów UE. Przesunięcie w kierunku działań opartych na usługach doprowadziłoby do bardziej pracochłonnej gospodarki, równoważącej niepewność zatrudnienia w tych sektorach, wspierającej wyższe poziomy zatrudnienia i przywracającej miejsca pracy w gospodarce realnej. Niezbędna jest zatem polityka wspierająca pracę wysokiej jakości w sektorach pracochłonnych zapewniających wysokiej jakości usługi.

5.5.4. EKES z zadowoleniem przyjmuje zaktualizowany program prac Komisji Europejskiej⁽¹⁰⁾ na rok 2020 – jako kompromis mający na celu utrzymanie społecznego wymiaru strategii naprawy gospodarczej. Istnieje kilka inicjatyw ustawodawczych i nieustawodawczych, które nie mogą zostać opóźnione lub odroczone, gdyż stanowią filary agendy społecznej. Chodzi tu o następujące elementy: transpozycja przyjętych dyrektyw zgodnie z już uzgodnionym harmonogramem (dyrektywa w sprawie równowagi między życiem zawodowym a prywatnym, dyrektywa w sprawie delegowania pracowników, dyrektywa w sprawie przejrzystych i przewidywalnych warunków pracy). Komisja potwierdziła również wszystkie inicjatywy, które pobudziłyby sprawiedliwą i zrównoważoną pod względem społecznym naprawę gospodarczą, w tym te dotyczące przejrzystości wynagrodzeń, płacy minimalnej, sprawiedliwego opodatkowania, zatrudnienia młodzieży, europejskiego programu reasekuracji świadczeń dla osób bezrobotnych, programu na rzecz umiejętności i edukacji cyfrowej, pracy za pośrednictwem platform internetowych oraz unijnych zasad zarządzania gospodarczego. W programie prac brakuje aktualizacji w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy poprzez skuteczne środki zapobiegawcze w miejscach pracy.

5.5.5. Silny proces naprawy w wymiarze społecznym oznacza również lepszy dostęp do związków zawodowych i lepszą ochronę. Musimy wspierać rokowania zbiorowe i demokrację w miejscu pracy. UE i państwa członkowskie muszą wspierać partnerów społecznych w próbach znaczącego zwiększenia zasięgu rokowań zbiorowych.

5.5.6. Należy zająć się kwestią płci. Pogorszenie koniunktury gospodarczej spowodowane obecnym wybuchem epidemii COVID-19 ma znaczny wpływ na równouprawnienie płci, zarówno podczas spadku koniunktury, jak i późniejszej naprawy gospodarczej. W porównaniu ze „zwykłymi” recesjami, które w większym stopniu wpływają na zatrudnienie mężczyzn niż kobiet, spadek zatrudnienia związany ze środkami dystansowania społecznego ma znaczny wpływ na sektory o wysokim odsetku zatrudnienia kobiet. Ponadto zamknięcie szkół i placówek opieki dziennej znacznie zwiększyło potrzeby w zakresie opieki nad dziećmi, co ma szczególnie istotne znaczenie dla pracujących matek. Skutki kryzysu dla pracujących matek prawdopodobnie utrzymają się, co wynika z dużej wartości ich doświadczenia na rynku pracy.

5.6. Systemy opieki zdrowotnej

5.6.1. Co najważniejsze, jednym z głównych wniosków, jakie można wyciągnąć z kryzysu związanego z COVID-19 jest konieczność wzmocnienia systemów opieki zdrowotnej w prawie każdym kraju europejskim, przede wszystkim poprzez skupienie się na zapobieganiu. Skutkiem koronawirusa jest ogromne obciążenie systemów opieki zdrowotnej w całej Europie. Niektóre kraje są bardziej dotknięte niż inne, w różnym stopniu wyposażone w personel (lekarzy i pielęgniarki), wysoko wykwalifikowanych pracowników, sprzęt medyczny i miejsca w szpitalach. Chociaż odpowiedzialność za opiekę zdrowotną spoczywa na szczeblu krajowym, to rozprzestrzenianie się wirusa nie zależy od granic. Pandemia oddziałuje na całą Europę, zarówno w obrębie naszych granic, jak i poza nimi, a także ma skutki sanitarne, społeczne i gospodarcze, które wymagają wspólnych odpowiedzi na szczeblu europejskim.

5.6.2. Kryzys związany z COVID-19 ujawnił zależność UE od przywozu produktów leczniczych z państw trzecich. Potrzebne są inwestycje w ochronę zdrowia, opiekę zdrowotną i opiekę długoterminową w ramach profilaktyki zdrowotnej oraz polityki bezpieczeństwa i higieny pracy – w ramach podejścia opartego na cyklu życia – które muszą być wspierane przez instytucje UE.

5.6.3. Kryzys związany z COVID-19 pokazuje, że wielonarodowe przedsiębiorstwa farmaceutyczne dysponują ogromną siłą. W celu zwiększenia niezależności przemysłu farmaceutycznego należy również utworzyć duży europejski fundusz badawczy na rzecz opracowywania nowych leków i szczepionek. Instytucje UE powinny mieć niezbędne uprawnienia do koordynowania dostaw, dystrybucji i cen podstawowych urządzeń medycznych i ochronnych w ramach jednolitego rynku.

⁽¹⁰⁾ https://ec.europa.eu/info/publications/2020-commission-work-programme-key-documents_pl

5.7. Stosunki międzynarodowe

5.7.1. Unia Europejska opiera się na wspólnych wartościach europejskich, które w żadnych okolicznościach nie podlegają dyskusji⁽¹⁾. Są to: poszanowanie godności ludzkiej i praw człowieka, wolność, demokracja, równość i praworządność. Nie można zapominać o tych wartościach, nawet gdy UE i jej państwa członkowskie stają w obliczu sytuacji nadzwyczajnej i jej skutków w postaci bezprecedensowych wyzwań gospodarczo-społecznych. Wprawdzie reakcja na obecny kryzys musi być szybka i wymaga pewnych wyjątkowych oraz ograniczonych w czasie środków, jednak nie mogą one być sprzeczne z zasadami państwa prawa i podziału władzy i nie mogą zagrażać demokracji oraz prawom podstawowym obywateli europejskich. EKES nalega, by wszystkie środki polityczne w tym zakresie były w pełni zgodne z naszymi wspólnymi wartościami określonymi w art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej.

5.7.2. Kryzys związany z COVID-19 pokazał, że międzynarodowy wolny handel nie gwarantuje bezpieczeństwa dostaw nawet w przypadku istniejącej żywności, produktów leczniczych i zasobów przemysłowych. Do tego należy dodać brak przejrzystości i identyfikowalności.

5.7.3. Niektóre przedsiębiorstwa europejskie, które rozwinęły potencjał przemysłowy na terenie państw trzecich, powinny być zachęcane do przeniesienia tego potencjału do UE. Przeniesienie działalności w przemyśle, rolnictwie i usługach powinno umożliwić większą autonomię w stosunku do rynków międzynarodowych, odzyskanie kontroli nad metodami produkcji oraz zainicjowanie transformacji ekologiczną i społeczną działań. W takich sytuacjach przedsiębiorstwa mogłyby otrzymać wsparcie finansowe ze strony rządów państw członkowskich bez stosowania przepisów dotyczących pomocy państwa.

5.7.4. Kryzys pokazał również, że istnieje poważne ryzyko związane z zależnością UE od Chin w odniesieniu do znacznej części produkcji, zwłaszcza w dziedzinie medycyny (na przykład sprzętu ochronnego). W celu wzmocnienia systemów opieki zdrowotnej w prawie każdym kraju europejskim bardzo ważne jest zmniejszenie tej zależności w odniesieniu do kluczowych produktów. Można tego dokonać poprzez zwiększenie produkcji w UE (w unijnym łańcuchu produkcji/dostaw) i rozwijanie zdolności produkcyjnych we współpracy z innymi krajami, na przykład w Afryce (łańcuch produkcji/dostaw UE–Afryka). Wartość dodana wynika tu z faktu, że kraje najslabiej rozwinięte byłyby wówczas również w stanie rozwijać nowe rodzaje działalności gospodarczej i wzmacniać swoją opiekę zdrowotną.

5.7.5. W świecie po pandemii należy stworzyć nowy system stosunków międzynarodowych, światowej gospodarki i solidarności i zaangażować się na rzecz dzielenia się dobrobytem na świecie i ratowania życia, a także chronić osiągnięcia w wymiarze zdrowotnym, naukowym, intelektualnym i przemysłowym. UE powinna odgrywać wiodącą rolę w tym nowym systemie stosunków międzynarodowych opartym na solidarności i współpracy na rzecz rozwoju. Ponadto UE powinna utrzymać i ewentualnie zwiększyć poziom zobowiązań w zakresie współpracy na rzecz rozwoju.

5.7.6. Zapewnienie równych warunków działania dla światowej gospodarki może położyć kres wykorzystywaniu pracowników z jednej strony, i, z drugiej strony, nadmiernie wysokim zyskom korporacji. Włączenie norm MOP i norm zrównoważonego rozwoju do zasad WTO i innych agencji ONZ mogłoby znacznie przyczynić się do budowy nowego, sprawiedliwego porządku gospodarczego oraz sprawiedliwej i inteligentnej globalizacji. W przyszłości należy odpowiednio dostosować i konsekwentnie stosować przepisy w celu ukierunkowania wszystkich zasobów i dostępnego personelu, tak aby zapewnić pomoc tam, gdzie jest ona najbardziej potrzebna.

5.7.7. Wszelkie przypadki naruszenia praw podstawowych muszą być obiektywnie uzasadnione, należy również uwzględnić „klauzule wygaśnięcia”. Należy zadbać o to, by w jak najkrótszym czasie przywrócić na całym świecie normalność wraz ze wszystkimi podstawowymi zasadami demokratycznymi. Ograniczanie praw człowieka, takich jak prawo do zgromadzeń, wolności prasy, prywatności i innych, nigdy nie może stać się „nową normalnością”.

5.7.8. Konieczne jest wznowienie strategicznej roli geopolitycznej UE w propagowaniu światowych procesów pokojowych, tak aby ożywić możliwości rozwoju gospodarczego w sąsiedztwie UE: w Bałkanach Zachodnich, w krajach eurośródziemnomorskich, we wschodnich krajach partnerskich i w innych obszarach doświadczanych konfliktami.

5.7.8.1. W związku z tym region eurośródziemnomorski i Bałkany Zachodnie muszą powtórnie stać się obszarem możliwości rozwoju, tak, jak to było w przeszłości, gdy regiony te leżały w centrum wymiany ludzi, towarów i pomysłów. Z tego względu region eurośródziemnomorski i Bałkany Zachodnie muszą znaleźć się w centrum europejskiej strategicznej polityki integracji i wzajemnych połączeń w dziedzinie transportu oraz wymiany handlowej i kulturalnej. Konieczna jest specjalna, poświęcona tym obszarom strategia makroregionalna. Aby wspierać ten kontekst, należy nadać nowy impuls strategiom makroregionalnym w regionie Morza Śródziemnego oraz europejskiej strategii miejskiej.

⁽¹⁾ Opinia EKES-u „Przyszłość UE: korzyści dla obywateli i poszanowanie europejskich wartości” (SC/052).

5.8. Migracja i era po pandemii COVID-19

5.8.1. Wraz z nadejściem pandemii COVID-19 i związanej z tym ogromnej tragedii w krajowych systemach opieki zdrowotnej i upadkiem gospodarki we wszystkich krajach wydaje się, że problem migracji zniknął ze scenariusza i stał się jedynie tłem, czemu towarzyszyła pewna obojętność opinii publicznej. Osoby ubiegające się o azyl nie mogą zostać pozbawione pomocy ze względu na obecny kryzys. Podstawowe prawa ochrony stanowią trzon wartości europejskich i nie mogą być ignorowane, gdy okazują się niewygodne. Należy przywrócić następujące środki:

- wznawianie procedur uzyskiwania zezwoleń na pobyt i uznawanie prawa do azylu w prawie wszystkich krajach europejskich,
- rozwiązanie problemu przepełnienia i związanej z tym sytuacji zdrowotnej w ośrodkach recepcyjnych dla migrantów,
- rozwiązanie problemu niepewności zatrudnienia (co doprowadziło już do ograniczenia, jeżeli nie do całkowitego wstrzymania „przekazów pieniężnych” – często jest to jedyne źródło utrzymania rodzin migrantów, którzy pozostali w kraju pochodzenia),
- legalizacja pobytu migrantów pracujących w sektorze opieki osobistej lub w sektorze rolnym,
- opracowanie wspólnego europejskiego systemu azylowego (WESA), który jest obowiązkowy, bezpieczny i skuteczny dla wszystkich państw UE w celu szybkiego dzielenia się wspólnymi obowiązkami,
- opracowywanie i rozwijanie realistycznych, legalnych, bezpiecznych i wykonalnych ścieżek migracji pracowników do UE,
- nawiązanie stałego i skutecznego dialogu z krajami pochodzenia migrantów w celu tworzenia struktur i ram komunikacji,
- zwiększenie wsparcia finansowego i technicznego dla agencji Frontex,
- zagwarantowanie w krótkim terminie zobowiązania do dokonania oceny realokacji wszystkich zasobów w ramach wieloletnich ram budżetowych UE na lata 2021–2027.

6. Plan odbudowy

6.1. Wszystkie opisane powyżej środki będą wymagały opracowania nowego systemu zarządzania gospodarczego, obejmującego strategiczne polityki w dziedzinie przemysłu, konkurencyjności, środowiska, handlu i w wymiarze społecznym.

6.2. Konieczne jest wspieranie reformy zarządzania gospodarczego w Unii Europejskiej i dokonanie przeglądu paktu stabilności i wzrostu w celu jednoczesnego zapewnienia stabilności i wzrostu.

6.3. Na podstawie unijnego narzędzia służącego odbudowie *Next Generation EU* konieczne będzie zapewnienie stopniowego zwiększania zasobów własnych UE poprzez wprowadzenie istotnych i odpowiednich źródeł dochodu, takich jak na przykład: unijnych systemów handlu uprawnieniami do emisji, wspólnej skonsolidowanej podstawy opodatkowania osób prawnych (CCCTB), podatku cyfrowego, podatku od transakcji finansowych i opłaty za emisję CO₂ oraz renty emisyjnej.

6.4. UE musi w trybie pilnym uruchomić mechanizm koordynacji, który będzie w stanie neutralizować agresywne planowanie podatkowe i zwalczać zjawisko uchylania się od opodatkowania w 27 państwach członkowskich, czyli zjawisko, które wygenerowało średnią roczną stratę w dochodach podatkowych w wysokości 46 mld EUR w latach 2001–2016 dla państw członkowskich UE (0,46 % PKB) ⁽¹²⁾. Jednocześnie UE musi uruchomić potężną strategię w zakresie walki z praniem pieniędzy, które to zjawisko grozi zatruciem unijnego systemu produkcji i zakłóceniem funkcjonowania jednolitego rynku poprzez zniekształcenie równych warunków działania.

⁽¹²⁾ European Commission, 2019, *Estimating International Tax Evasion by Individuals* (Komisja Europejska, 2019, *Oszacowanie międzynarodowego uchylania się od opodatkowania przez osoby fizyczne*). Dokument roboczy nr 76-2019.

6.5. Ważne jest zachowanie europejskiego modelu praw, norm i polityki ochrony konsumentów. To właśnie czyni UE jedyną w swoim rodzaju. Na przykład w dziedzinie cyfryzacji unijny kodeks etyczny w zakresie sztucznej inteligencji odróżnia stanowisko UE określane jako zasada ludzkiej kontroli od stanowiska innych regionów. Podejście to, oparte na podstawowych prawach i wolnościach, należy do modelu UE i powinno zostać zachowane pomimo coraz ostrzejszego klimatu konkurencyjnego.

6.6. Konieczne jest pełne wykorzystanie wyłaniających się nowych, bardziej zrównoważonych modeli biznesowych, (takich jak gospodarka o obiegu zamkniętym, gospodarka dzielenia się, gospodarka społeczna itp.). Są one również elementem modelu społecznego UE i tworzą podwójną wartość dodaną – gospodarczą i społeczną – a także są instrumentami służącymi realizacji Europejskiego Zielonego Ładu i celów zrównoważonego rozwoju. Te modele biznesowe stanowią szansę na poprawę sytuacji gospodarczej i jednocześnie zajęcie się kwestiami społecznymi. Plan działania UE dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym będzie miał kluczowe znaczenie, podobnie jak obiecany plan działania UE na rzecz gospodarki społecznej (wiosna 2021 r.). Należy nagłaśniać inspirujące przykłady takie jak europejskie Stowarzyszenie Klastrow.

6.7. W kontekście naprawy gospodarczej cyfryzacja stanowi zarówno szansę, jak możliwe ryzyko. To dzięki dziedzinie innowacji UE może stać się liderem, na przykład w dziedzinie technologii łańcucha bloków, gdzie jesteśmy w czołówce. Łańcuch bloków jako technologia (nie bitcoin) niesie za sobą wartości demokratyczne, oferuje przejrzystość i lepsze struktury zarządzania. Należy jednak zarządzać zagrożeniami związanymi z cyfryzacją, takimi jak dalsze bezrobocie, marginalizacja cyfrowa i wykluczenie społeczne. Należy znaleźć sposób na skorzystanie z możliwości i jednocześnie wyważenie ryzyka. W takich okolicznościach UE dąży do utrzymania konkurencyjności w skali światowej.

6.8. Promowanie innowacji społecznych jako modelu naprawy gospodarczej niesie ze sobą możliwości – poprzez współtworzenie, współprojektowanie i współprodukcję. W złożonym krajobrazie społecznym, obejmującym ogromne wyzwania społeczne, jedynym sposobem na znalezienie rozwiązań jest zmobilizowanie wszystkich zasobów w społeczeństwie w sposób międzysektorowy i wielodyscyplinarny. Zorganizowane społeczeństwo obywatelskie jest katalizatorem innowacji społecznych, które przyczyniły się do powstania systemów opieki społecznej prowadzących do nowych polityk, struktur, produktów, usług i metod pracy. Dziś bardziej niż kiedykolwiek niezbędny jest udział społeczeństwa obywatelskiego, lecz prawdziwe innowacje społeczne mają miejsce tylko wtedy, gdy to zorganizowane społeczeństwo angażuje się.

6.9. Pojawienie się nowego modelu społecznego? Naprawa gospodarcza nastąpi jedynie w powiązaniu z wydajnością, bodźcami fiskalnymi i dystrybucją bogactwa. Być może ponownie nadszedł czas na ożywienie koncepcji pakietu dotyczącego inwestycji społecznych, tak aby aktywnie i prewencyjnie pracować nad zmniejszeniem przyszłych kosztów społecznych. W ten sposób UE powinna zwiększyć inwestycje w infrastrukturę społeczną: i) edukację i uczenie się przez całe życie; ii) zdrowie, opiekę długoterminową i opiekę społeczną, iii) przystępne cenowo mieszkania⁽¹³⁾. Wszystko to idzie w parze z wdrażaniem Europejskiego filaru praw socjalnych na wszystkich szczeblach, systemem monitorowania europejskiego semestru opartym na celach zrównoważonego rozwoju, Europejskim Zielonym Ładem i sprawiedliwą transformacją cyfrową opartą na wartości UE, które mogłyby działać razem na rzecz stworzenia nowego modelu społecznego UE.

Bruksela, dnia 11 czerwca 2020 r.

Luca JAHIER
Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

⁽¹³⁾ Sprawozdanie grupy zadaniowej wysokiego szczebla ds. inwestowania w infrastrukturę społeczną w Europie – *Boosting Investment in Social Infrastructure in Europe* („Wspieranie inwestycji w infrastrukturę społeczną w Europie”). European Economy Discussion Paper [dokument do dyskusji na temat gospodarki europejskiej] nr 074, styczeń 2018 r.

ZAŁĄCZNIK I

Poniżej przedstawiono ustrukturyzowaną analizę środków UE przyjętych w ciągu ostatnich trzech miesięcy w celu rozwiązania pandemii COVID-19.

Rodzaj środka			
Monetarne i stabilizujące	Fiskalne	Oparte na gwarancjach i kredytach	Regulacyjne i proceduralne
Europejski Mechanizm Stabilności (EMS): wsparcie z tytułu kryzysu pandemicznego 240 mld EUR; pożyczki na stabilizację makroekonomiczną dla krajów strefy euro w celu rozwiązania ich zakłóceń równowagi makroekonomicznej; w wysokości do 2 % PKB strefy euro	Inicjatywa inwestycyjna; inicjatywa inwestycyjna „plus”, początkowo 37 mld EUR, ponowne rozdysponowanie środków w ramach polityki spójności ukierunkowane na konsekwencje rozprzestrzeniania się wirusa; uzupełnienie kwotą 28 mld EUR, dotychczas nierozdysponowaną w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych	SURE (Europejski instrument wsparcia w celu zmniejszenia ryzyka bezrobocia w związku ze stanem nadzwyczajnym): 100 mld EUR; preferencyjne kredyty udzielane w celu wsparcia pracowników i osób samozatrudnionych; pierwsza część pakietu wsparcia.	Zasady pomocy państwa: możliwość dostosowania środków odnoszących się do wszystkich przedsiębiorstw i korporacji (dotacje do funduszu płac, odroczenie opodatkowania przedsiębiorstw i płatności podatku VAT oraz składek na zabezpieczenie społeczne); bezpośrednie wsparcie finansowe dla klientów (rekompensata wydatków na usługi anulowane, imprezy); możliwość podjęcia bezpośrednich kroków fiskalnych wobec przedsiębiorstw, które stoją w obliczu ryzyka upadłości ze względu na pandemię, naprawienie szkód spowodowanych w dowiedziony sposób przez pandemię (w tym przypadku potrzebne jest zawiadomienie z Komisji Europejskiej); możliwość innych rekompensat ze źródeł publicznych dla krajów szczególnie dotkniętych; możliwość bezpośredniego wsparcia do 800 000 EUR na jedno przedsiębiorstwo
EBC: nadzwyczajny program zakupów w czasie pandemii: 750 mld EUR; ekspansywny program pieniężny na rzecz zakupu papierów wartościowych w celu wsparcia płynności systemu finansowego	Europejski Fundusz Solidarności: 800 mln EUR	Ogólnoeuropejski fundusz gwarancyjny: 200 mld EUR, preferencyjne kredyty z EBI głównie dla MŚP; druga część pakietu wsparcia	Elastyczność kryteriów finansowania publicznego: bardziej elastyczne wyjaśnienie kryteriów dyscypliny finansów publicznych w ramach kryteriów paktu stabilności i wzrostu oraz europejskiego semestru
	Europejski Fundusz Dostosowania do Globalizacji: 179 mln EUR	Instrument finansowy na rzecz wsparcia najbardziej dotkniętych MŚP: kwota 8 mld EUR wygenerowana na podstawie gwarancji budżetowej UE dla EFI z EFIS	Tymczasowe zniesienie taryf celnych i podatku VAT w odniesieniu do przywozu instrumentów medycznych i sprzętu medycznego z państw trzecich

Rodzaj środka			
Monetarne i stabilizujące	Fiskalne	Oparte na gwarancjach i kredytach	Regulacyjne i proceduralne
	Większa elastyczność umożliwiająca uruchomienie wszystkich niewykorzystanych środków z europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych; umożliwia dokonywanie przesunięć środków między EFRR, EFS i Funduszem Spójności; 100 % pokrycia kosztów projektu pochodzi z zasobów UE; elastyczność w zakresie wyjaśnień dotyczących koncentracji tematycznej itp.		Przegląd i ochrona krytycznych europejskich aktywów i technologii